

Fazakas Sándor – Kovács Krisztián (szerk.):

Vallás és politika.

Teológiai reflexiók egy komplex kapcsolat múltjáról és jelenéről.

Szociáletikai Intézet kiadványai (SZIK) 7.

Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete,
Debrecen 2019, ISSN 1785-6027, ISBN 978-615-5853-21-0190, 190 old.

A közelmúltban időszerű, dokumentált és tanulságos tanulmánykötet jelent meg a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete tanárainak, Fazakas Sándor egyetemi tanárnak és Kovács Krisztián adjunktusnak szerkesztésében.

A vallás és politika „komplex kapcsolatának múltjáról és jelenéről” szóló tanulmánykötet „teológiai reflexiói” nagyszerűen jelenítik meg a témával kapcsolatos összefüggések múltját és jelenét, sőt – véleményem szerint – perspektíváit is. A szerkesztők, akik egyben szerzők is, az *Előszó*ban (5–9. old.) határolták be a téma komplexitásának motivációját és irányát: „A kérdés [...] komplexitása ösztönözte arra a tanulmánykötet szerzőit és szerkesztőit, hogy az egyház, a társadalom és a tudományok összefüggésében keressék a témáról való együtt gondolkodás és párbeszéd lehetőségét, a tudományos elemzés igényével, interdiszciplináris megközelítésben.” (6. old.)

A szerzők különböző diszciplínákat és konfessziókat képviselnek, s ez adott esetben meghatározza a fogalmak használatát és a tudományos módszer alkalmazását is, de a szerkesztők éppen erre tekintve nem törekedtek a fogalmak és a nézőpontok egységesítésére (6. old.), és így vallanak: „A kötet –

amely a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolájának és a Szociáletikai Tanszék Kutatóintézetének szervezésében a 2015/2016-os tanév tavaszi szemeszterében megtartott előadásorozat dokumentálása – ily módon egy hosszabb távú kutatási projekt kezdetét jelenti, amely arra irányul, hogy bizonyítsa: a vallás és a politika világa nem választható el egymástól úgy, ahogyan az újkori gondolkodás azt feltételezi, hanem szoros összefüggésben és interaktív kölcsönhatásban él egymással.” (6. old.)

Hodossy-Takács Előd (Debreceni Református Hittudományi Egyetem – DRHE) az ókori világ vallási és politikai viszonyköreit tárgyalja az *Amikor istenek a Földön is jártak* című tanulmányában, és megállapítja, hogy abban a korban a vallás és a politika egymástól elválaszthatatlan volt. Kifejti, hogy az uralkodók vallási „lépéseit”, kultikus reformjait is a politikai érdekek motiválták, s ennek alátámasztására mezopotámiai, görög és bibliai példákat, eseteket mutat be.

Karaszon István (Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara) azt tárja fel a *Deuteronomium – teológia és politika a Kr. e. VII. századi Izraelben* című tanulmányában, hogy a Kr. e. 7. századi politikai és nagyha-

talmi törekvések keresztútjában „miként kívánt építeni az egykori izráeli törvényhozó hatalom egyrészt saját törvényalkotó hagyományaira, másrészt a nemzetközi jogra a saját önazonosság újrafogalmazása érdekében.” (25. old.) Tanulmányát a keresztyén etika és a közösségi felelősségvállalás három következtetésével zárja (37. old.).

A római jog, politika és evangélium című tanulmányában Peres Imre (DRHE) olyan fontos kérdéseket válaszol meg, hogy az őskeresztyének hol, mikor és milyen összefüggésben tartották tiszteletben a hatóságokat, vagy konfrontálódtak a Római Birodalom jogi, politikai elvárásaival. A szerző érdeme az is, hogy kimutatja, milyen római jogi kifejezések kerültek be az Újszövetségbe.

Michael Beintker, aki a Vesztfáliai Wilhelm Egyetem (Münster) Teológiai Fakultásának nyugalmazott egyetemi tanára, a *Reformatori impulzusok a keresztyén ember és egyház mai politikai cselekvéséhez* című tanulmánya azt mutatja be, hogy a reformáció teológiai felismerései és politikai etikája miképpen hatottak az egyházra és a társadalomra.

Kovács Krisztián (DRHE) Johann Sebastian Bach és a világi felsőbbség kapcsolatát vizsgálja *A lutheránus Bach felsőbbségképe a világi kantátái alapján* című írásában.

Balogh László Levente (Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Politikatudományi és Szociológiai Intézet) *A politikai teológia és a politikai vallások* című írásából a politikatudományok képviselőjének következtetéseit olvashatjuk, és ebben a politikai teológia és a politikai vallások közötti összefüggésekre irányítja a figyelmet.

Bölcskei Gusztáv (DRHE) az egyház és politika kapcsolatrendszerét

tárja az érdeklődők elé az *Egyház és politika – Révész Imre és Török István olvasmányában* címet viselő írásában.

A morál hatalma és/vagy tehetetlensége a totalitárius rendszerek konfliktusainak feldolgozásában című tanulmányos értekezés Fazakas Sándor (DRHE) tollából származik, és „a morálra hivatkozó politikai-társadalmi rendszerek igazságtalanságainak, illetve bűnösszefüggéseinek természetét és törvényszerűségeit vizsgálja, amelyek [...] a múltban is meghatározták az egyház létét és szolgálatát, de amely mechanizmusok a jelenkor politikai-gazdasági összefüggéseiben is hasonló veszélyeket jelentenek az egyház társadalmi szerepvállalása során.” (133. old.) Tanulmánya azzal záródik, hogy a szerző a reformatori teológia korrektív-kritikai potenciálját veszi számba, mert ennek „alkalmazása egyrészt segíthet tárgyilagosan vizsgálni az egyház múltban és jelenben betöltött társadalmi funkcióját, másrészt megóvhat a morállal való hatalmi visszaélés újabb kísértéseitől.” (133. old.)

Lányi András filozófus (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Empirikus Tanulmányok Intézete) a *Mi az, hogy „mi”?* című írása a jelenkori migrációs válság komplexitásának vizsgálatán keresztül fogalmazza meg a közösséget érintő kompetens kérdéseket, Szalai András pedig egy mára igen aktuálissá lett kérdéskörrel foglalkozik *Az iszlám és a politika* című tanulmányában.

Mindenekelőtt nagyrabecsülésemet, elismerésemet, és köszönetemet fejezem ki a szerkesztőknek és a szerzőknek ezért az időszerű, a vallás és politika komplex kapcsolatrendszerének újszerű, széles körű bemutatásáért és

kritikai vizsgálatáért. Nagyon fontosnak tartom azt is, hogy a tanulmánykötet témái továbbgondolásra is ösztönzik az olvasót, s ugyanakkor önálló, konstruktív döntések meghozatalára is segítik az egyént és a közösséget.

A tanulmányok nagyon gazdag forrásirodalomra támaszkodnak, és ez a kötet tudományos színvonalát, dokumentáltságát emeli ki.

A kötet megjelenését a DRHE Doktori Iskolája és a Dr. Halász Tibor – A Debreceni Református Kollégiumért Alapítvány támogatta.

A kötetet kutatók, lelkipásztorok, teológiai hallgatók, vallástanárok és a protestáns etika, közelebbről a vallás, egyház és a politika iránt érdeklődők szíves figyelmébe ajánlom.

Rezi Elek

Nagy Mihály Zoltán – Denisa Bodeanu:

(Le)hallgatásra ítéelve.

Márton Áron püspök lehallgatási jegyzőkönyvei (1957–1960).

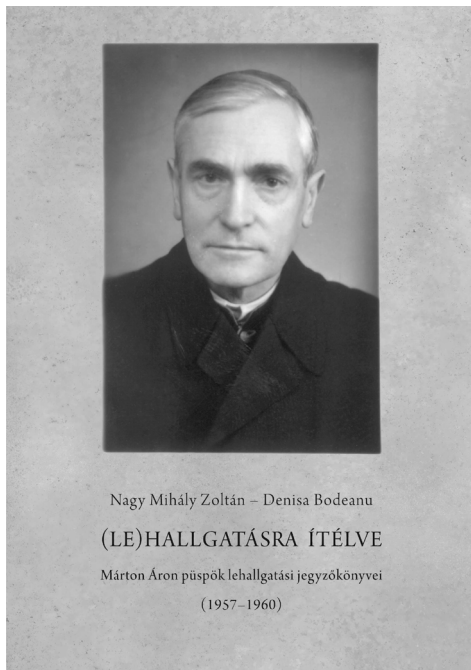
Fordítók: Codău Annamária, Kovács Mária, Kuszálík Eszter, Rigán Lóránd.

Lector Kiadó – Varadinum Alapítvány Kiadó – Iskola Alapítvány Kiadó,

Marosvásárhely–Nagyvárad–Kolozsvár 2019,

ISBN 978-606-8957-11-1, 566 old.

Hiánypótló, kiemelt fontosságú és érdekes kötet jelent meg Márton Áron lehallgatási jegyzőkönyveinek gyűjteményéből, amelyet a püspök életével, munkásságával, valamint az adott korról kapcsolatos fejezetek egészítenek ki. A kötet azokat a lehallgatási jegyzőkönyveket tartalmazza, amelyeket a román Országos Állambiztonsági Igazgatóság, a Securitate foglalt írásba azon hangfelvételek alapján, amelyeket a Márton Áron püspök dolgozószobájában elhelyezett lehallgatókészülékek rögzítettek 1957 és 1960 között. Forrásértékük felbecsülhetetlen, mert ezek is tükrözik Márton Áron egyházpolitikai elképzeléseit, a keleti politikához fűződő reményeit és félelmeit, kapcsolati hálóját, az állammal szembeni passzív, de olykor ellenállásra buzdító

Nagy Mihály Zoltán – Denisa Bodeanu

(LE)HALLGATÁSRA ÍTÉLVE

Márton Áron püspök lehallgatási jegyzőkönyvei

(1957–1960)